

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilov avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, Franciškanska ulica 6.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljave je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne
Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja 10—K
pol leta 5—
četrt leta 2:50
posamezna številka po 20 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto.
Priloge poleg poštnine 15 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste,
če se tiska enkrat 16 h
dvakrat 14
trikrat 12
za nadaljnja izvršenja od petit-vrste po 10 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Prihodnja številka „Učiteljskega Tovariša“ izide dne 8. febr. 1918.

Vsemu v Zavezi včlanjenemu učiteljstvu!

Dne 28. decembra 1917. je zborovala v Ljubljani Zavezina delegacija, ki je sprejela več važnih predlogov. Na njih izvedbi že deluje Zavezina vodstva. Sprejet je bil tudi Poslovni red, ki ima od imenovanja dne veljavo, in je torej v Zavezi včlanjeno učiteljstvo dolžno, da se po njem ravna. Ko bodo nova Zavezina pravila s Poslovnim redom vred natisnjena, dobi vse v Zavezi včlanjeno učiteljstvo po en izvod.

Za danes je najvažnejši člen IV. Poslovnega reda, ki govori o članarini. Objavljamo ga v ravnanje vsemu svojemu članstvu.

Člen IV. Članarina.

- Vsak v Zavezi organizovan učitelj in vanka v Zavezi organizovana učiteljica plačuje po načelu enakopravnosti mesečne prispevke po 2 K, zato pa prejema brezplačno „Učiteljskega Tovariša“ in „Popotnika“ in nima niti za okrajna društva niti za deželne zveze plačevati nikakih drugih prispevkov.
- Vsaka deželna zveza pošlje meseca decembra vsakega leta vsakemu posamezniku svojega članstva po 12 položnic, ki jih ti mesečno ali vsaj vsak drugi mesec z zneski po 2 K, oziroma po 4 K oddajo na svoji pošti.
- Deželne zveze ali, kjer teh ni, učiteljska društva odpošljejo v Zavezino blagajnico tolikokrat po 16 K, kolikor je v njih organizovanih učiteljev in učiteljic. Iz teh prispevkov se krijejo izdatki za „Učiteljskega Tovariša“, za „Popotnika“ in za upravo Zaveze.
- Ti prispevki se plačujejo Zavezi lahko mesečno, vsekakor pa tekom meseca junija in tekom meseca decembra vsakega leta.
- Ostanek članarine se porazdeli med deželne zveze in njih društva po razmerju števila članstva in na način, kakor to določajo občni zbori zvez.
- Kjer deželni zvez ni, pridržijo učiteljska društva ostanek članarine zase.
- S članarino, kolikor je ostanek deželnim zvezam in njih društvom, oziroma —

kjer deželni zvez ni — posameznim društvom, predvsem krijejo zveze in društva stroške svoje uprave. S prebitki razpolagajo tako, kakor to določajo njih občni zbori v prvi vrsti z ozirom na stanovske in kulturne svrhe in potrebe.

- V pokritje posebnih in izrednih stroškov in izdatkov smejo Zaveza, deželne zveze in društva po sklepih delegacije in občnih zborov nalagati svojemu članstvu izredne in začasne posebne doklade.
- Ako sta učitelj in učiteljica poročena, nista oba primorana plačevati po 2 K mesečno, pač pa plačuje ta prispevek le eden njiju. Drugi pa mora v tem slučaju plačevati samo po 8 K letne članarine, ki je od njih pošiljati Zavezi 2 K letnega prispevka.

Ker so te nove določbe dobile veljavo že dne 28. decembra prejšnj. leta, se moramo od imenovanega dne dalje ravnati po njih.

- Vsa vodstva deželni zvez in okrajnih učiteljskih društev s tem nujno prosimo, naj o teh obveznih sklepih takoj obvestijo vse svoje članstvo!
- Vodstvu Zaveze naj pošljejo natančne imenike vsega svojega članstva (t. j. ime in priimek, službeni značaj, kraj, ulico, številko stanovanja, eventualno pošto) v dveh izvodih, da moremo takoj urediti redno dostavljanje „Učiteljskega Tovariša“ in „Popotnika“.

- Tisti, ki doslej niso bili naročniki tega lista, dobe naknadno vse doslej izišle številke tekočega leta, čim bo urejeno vprašanje naslovov.
- Ako je že kdo doslej plačal sam zase naročnino za „Učiteljskega Tovariša“ ali za „Popotnika“, se to uredi med upravnimi imenovanih listov in med društvom tako, da se mu že plačani znesek odpiše od članarine in mora doplačati le še toliko, kolikor znaša razlika med vplačanim zneskom in 24 K. O tem bo dotičnik obveščen po svojem društvu.

- Društveni blagajniki naj redno in vestno pazijo, da članstvo pravčasno plačuje mesečne prispevke, blagajniki naj se pa točno ravnajo po določilih Poslovnega reda, priobčenih zgoraj! Društvenikom in blagajnikom je dano na prosto voljo, da plačujejo, oziroma sprejemajo članarino ali v celotnem znesku ali v večjih obrokih, nego je določeno v Poslovnem redu. Večje prejetje zneske lahko nalagajo plodono, da svoje društvo tako okoristijo z obrestmi.
- Sicer smo prepričani, da vse v Zavezi včlanjeno učiteljstvo uvidi korist tega

delegacijskega sklepa in drez obotavljanja stori svojo organizacijsko dolžnost. Vendar naj v izjemnih primerih netočnosti ali ugovora store društvena vodstva svojo agitačno dolžnost, kakor se jim to zdi primerno in uspešno!

- S tem je vendar končno dana vsej naši organizaciji in imenovanim listoma trdna gmočna podlaga, in odstranjena je ona zapreka, ki je doslej vedno zavirala vso našo delavnost. Podpisano Vodstvo smatra za svojo dolžnost, da izreka vsem, ki so z nestrmi, predloži in z glasovanjem pomogli k tako ugodni in popolni uspehi obetajoči rešitvi tega perečega vprašanja, svojo iskreno zahvalo!

8. Obenem vabimo vse svoje članstvo, naj marljivo sodeluje pri obeh listih, da se razvija v glasili nas vseh, ki nas združuje ena misel in ena želja — pomagati svojemu stanu do moči, ugleda in veljave!

- Z ozirom na terealne koristi, ki jih odslej imej vsak od naše organizacije, se smemo nadejati, da naraste število našega članstva. Društvena vodstva imajo sedaj sredstva, ki z njimi lahko uspešno agitirajo!

10. Med nami je sedaj pozicija obema listoma zagotovljena, skrb za obstanek je odstranjena. Z ozirom na gmočni uspeh nove članarine bomo zanesljivi le še govorili o razvoju in napredku obeh listov! O tem bodo imeli priliko razpravljati odseki, ki so moralno ali materialno s tem prizadeti.

- Skrbimo pa, da sedaj širimo svoj tisk izven svojih vrst, kar nam more biti le v vsestransko korist! Svoji k svojim! Kdor pozna nas, ga poznamo tudi mi! Ne pozabimo „Zvončka“, ki je ki je tudi naša last in ki mu moramo krog naročnikov izdatno razširiti! Za njegovo olepšanje bo Zavezi sedaj lažje skrbeti, če bo razpolagala s stalnimi dohodki. Pojdimo z ljubeznijo na delo za blaginjo slovenske mladine!

12. Opozarjamo končno na svoj razglas v zadnji številki „Učit. Tovariša“, prosi se enkrat nujnega dela, da moremo čimprej tehniško dopolniti svojo centralno organizacijo!

Ob tam omenjeni seji upravnega odbora se bodo morali konstituirati tudi vsi 4 odseki, ki bodo takoj lahko začeli s svojim delom, ker je več gradiva že pripravljenega zanje: Za gospodarski odsek se pripravlja važen in dalekosežen predlog, tudi bo moral izvoliti stalnega preglednika Zavezine blagajnice; stanovsko-politiški odsek bo pretresal vprašanje o strokovnem taj-

ništvu in Fleretov-Hreščakov-Pahorjev predlog, oboje z delegacijskega zborovanja; pedagoško-didaktični odsek bo govoril o reformi šolstva in zlasti o službeni pragmatiki in o splošni narodni in ženski vzgoji; častni karski in književni odsek pa se bo posvetil o izpremembi „Učit. Tov.“ v dnevni in o drugih, za naš tisk prevažnih zadevah. Gotovo se ta vrsta delovnega programa d one seje še podaljša, ker pričakujemo o vseh strani izpodbudenih, k novemu življenju in delovanju bodretili nasvetov in predlogov. In že iniciativni duh članov odsekov sam prosi, da bo vedno dovolj važnega in potrebnega dela. Vsi odseki bodo morali z ozirom na svojo samoupravo izdelati tudi svoje posebne poslovne rede.

Čaka nas ogromnega dela. Vabimo vse tovariše in tovaršice na živahno sodelovanje. Vrzimo od sebe vse, kar nas loči in odtuja, iščimo potovin za konov, ki nas družijo in ki jih je sankcionirala resnica, ljubezen in potreba!

Z iskrenimi tovariškimi pozdravi
Vodstvo Zaveze avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva,
v Ljubljani, dne 20. januarja 1918.

Predsednik:
L. Jelenc.

Tajnik:
Vil. Rus.

Vojna.

LEOPOLD MARN.

Še ni konca! . . . Slovensko učiteljstvo bo moralo žrtvovati vse prav do zadnjega, tem strašnem divjem klanju ljudi! V odprt rane nam lije zvrhana mera novih bolezni. Sedaj je padel tudi naš ljubljani Leopold Marn, moč čistega značaja, jeklene volje, posoda vseh lepih čednosti rodovinskega očeta in narodnega učitelja!

Pokopali so ga na vojaškem pokopališču v Podgorici, kjer že počiva naš nepozabljeni prijatelj in tovariš Karel Wider. Tak imamo že na vsakem bojišču te strašne tragedije kulturnega človeštva svojo Meko, kamor roma žalost naših duš in kjer molijo za loštni del našega narodnega rožnega venca kaj bo z našo šolo, kaj bo z našo mladino?

čaka. Zdaj pride gazda iz kuhinje in prižge svečo. Potem pa pokadi s kadihom okoli mize. Poje se božična pesem. Nato se služij vsi s pečenim srcem in kutino. Gazda vstan in začne lomiti „česnice“, ki se razdeli sledečem redu: Prvi kos ostane „u kući drugi pripada „najstarijemu članu“ (gazda na načelniku zadruge), nato pa razdeli vsem prvir in zadnji ostane „putniku“. Gostoljubni narod niti na dan, ko prekipeva veselje i slovesno razpoloženje ves svet, ni pozab ubogega potnika, ki ga tira mogoče ravna ta dan kruta usoda po svetu. Tudi zanj j pripravljen kos in mogoče je celo v njer denar sreče.

Nato pa se začne gostija in dolgo čas sede gostje za bogato obloženo mizo. P slnemu hiš in vrhovih dreves se poigravaj še zadnji zakasneli žarki zimskega solne. Velike jate vran so posode na visoka drvesa — nič se ne gane. Videti je kakor i celo narava obhajala težko pričakovani praznik miru in sprave. . . . Božo Račič.

LISTEK.

Pravoslavni Božič.

Božično odelo si je nadela majka priroda. Milijoni svetlih sneženih kristalčkov se bleste o bledem luninem svitu kakor dragi biseri kraljevskega nakita. Sveta tihota vlada vsepovsod. Iz oddaljenih hišic seva ven skozi okna svetloba v spečo naravo kažo, da stanovalci pričakujejo najlepši praznik, praznik miru in sprave. . . .

Tako razpoloženje je vsaj vladalo pri nas v onih časih, ko je vladal lepi mir. Vojna usoda pa je marsikoga pripravila do tega, da je praznoval mogoče letos že četrty božični večer daleč proč od svojih dragih. Zato ni čuda, da občutimo ravno v teh časih tajinstvo tega svetega časa vse drugače kot poprej in da se dvigajo naše želje tjagori,

odkoder se je čul prvo sveto noč angeljski glas: „Mir ljudem na zemlji!“

Trkanje pri sosedu me je prebudilo. „Kdo trka v temi?“ Instinktivno ti seže roka tja za zglavje po ročaj — v sovražni deželi smo. . . . Skočim k oknu in v tem trenutku zahrešče sosedova vrata in bledorumeni pramen luči smukne na prosto in poboža tudi moje lice.

„Mir božji, Hristos se rodi!“, se čuje pred vrati in odpirajoča žena odgovarja: „Vo istino se rodi!“ Pravoslavni narod obhaja veliki praznik miru — Roždestva Hristovog. Mož, ki je potrkal rano na vrata, se zove „polazenik“, ker je prvi „polazil kuću“ in čestital praznik. Ves dan ostane spoštovani gost v hiši.

Kjer so ohranjeni običaji, se vrši vsak obred po določenem redu in baš to daje vsemu slovesno-resni značaj.

Na ognjišču tli „badnjak“ (deblo). Vstopivšega „polazenika“ pospe gazda z žitom. Ta dan ne sme biti nihče lačen — vsakdo si oskrbi jedi in pijače. Pečeno prase, ali

kakor ga imenujejo Srbi „pečenico“ mora imeti za ta dan tudi najrevnejša hiša. Tudi drugih predpisanih jedi ne sme manjkati ta dan in zato ni čuda, da imajo „u oči Božiča“ (dan pred Božičem) domači polne roke dela. „Gazde“ pripravljajo pečenice, „domačice“ pa mesijo in kuhajo. Veselo plapolajo ognj po dvoriščih in razpaljenih obrazov vrte moški ražnje, na katerih so nataknjene razne „žrtve“.

V „pečenico“ devajo srce in jabolko ali kutino, ali pa poleg tega tudi še pišče. Domačica pa zamesi „česnico“. To je pogača, od katere mora pokusiti na Božič vsakdo, ki je ta dan v hiši. V testo se zamesi navadno srebrni denar, in kdor ga najde pri obedu v svojem kosu, mu je to znak posebne sreče.

Miza je na Božič središče vsega slavlja in dobrot. Na belopogrbeni mizi stoji posoda z raznim žitom, v kateri je zaplečena božična sveča. Na vrhu žita okoli nje pa je naložen zlati in srebrni denar. Vse jedi in pijača so na mizi. Družina stoji okoli nje in

če nam pobijejo vse, ki so bili najboljši med najboljšimi? — — — Marn je zadnja leta služboval kot nadučitelj v Grosupljem na Dolenskem. Ljubili so ga kot učitelja, spoštovali kot prijatelja. Namesto očeta, učitelja in prijatelja je priplaval iz Črne gore v domači kraj mračna ujedna ptica, ki je svoje kremplje zasadila v stotino src in razglasila zlovestje: Ne bo ga več! — Nas, ki stojimo sredi ljutega življenja, poganja val skrbi in težav naprej in naprej, da ne utegnemo sklanjati v obupu duha pred novim grobom. A kam naj gredožena Pavlina in sinova Svetko in Dušan, ki so imeli vse, a so izgubili vse? Še na očetov grob ne morejo! Naj pridejo med nas! Naša ljubezen in naša vera je tako globoka in plameneča, da je ne ugonobi nobeno trpljenje in nobena smrt, ker vemo, da je ljubezen in vera mati novega življenja — vseživljajočega in vse-tolažečega! In tisti, ki so največ žrtvovali, bodo najlepši delež imeli ob njem: Glejte, rojeno je iz naših ran in iz naših grobov! Naše je! — E. Gangl.

Po delegacijskem zborovanju.

Odšel sem iz Ljubljane s trdno zaveščjo, da je postalo božično zborovanje mejnik v razvoju naše organizacije. Mejnik, ki kaže nazaj in vodi naprej, mejnik z Janusovim obrazom. Ni zborovanje samo rodilo mi te zavesti, ker ta zavest je bila v meni že trdna, preden sem prestopil prag ljubljanske mestne dvorane. Potek zborovanja me je v veri potrdil, bolj še po tem, kar se ni zgodilo, kakor po onem, kar naj se imenuje pozitivnost dneva.

Učiteljska delegacija je doživela svoj Balaamov čudež: znevela je v besedi blagoslova, v visokem pesem harmonije realnosti in idealov. Bila je tudi ona otrok svojega časa, časa sinteze vseh sil, ki so še v preteklosti posamezne tavale po samotnih poteh in iskale torišča svojega udeleževanja. Bile so kot svetle vešče v črni noči našega življenja, ki so vzbujale v dušah še močnejšo željo po stalni luči.

Povsod klijajo na dan nove misli, porojene iz razvalin preteklosti. Kar nam je prostost ustvarila na trdnih in življenja zmognih dobrinah, sprejemlje se v novo duhovno zgradbo, ki se postavlja na temelju naukov najstrašnejše preiskušnje človeštva. Tej elementarni zapovedi časa se ne more nihče zoperstavljati, ako noče, da ga zdrobi kolo zgodovine.

Tudi naše delegacijsko zborovanje je stalo popolnoma pod tem vtiskom. Duh spravljenosti in konciliantnosti mu je dajal obilje, odkrita volja posameznikov po sodelovanju mu je narekovala potek. Nočem trditi, da je s tem že vse doseženo, a mnogo je brez dvoma. Tudi naša organizacija mora iziti iz teh časov presnavljanja in prerajanja ojačena. Naloga mladih moči je, da izstopijo iz svoje pasivne uloge, da posvetijo svoje najboljše moči naši organizaciji, da krepko zastavijo plodonosno delo tam, kjer so se snovali zanj že desetletja premišljeni in nepremišljeni načrti, da vdihnejo že dograjenim organizacijskim ustanovam novega duha.

Slovensko učiteljsko stoji pred ogromno nalogo. Na rešitvi te naloge bo moglo delovati le, če se živahno zaveda svoje kulturne misije v narodu, če si jasno predoči polje svojega delovanja, če složno izbere najboljšo pot v dosego svojih ciljev, če se oprosti vsakih morebitnih predsodkov, ki so do zdaj hromeli njegovo energijo in gre na delo smoteno, z mladeniškim navdušenjem, polnim realnega optimizma in trdne vere v boljšo bodočnost našega naroda.

Potrebujemo predvsem pravega sociološkega spoznanja, razumevanja faktičnih družabnih organizacij našega ljudstva, ter psiholoških momentov, kot kulturnih vzmeti v narodu. Nad opustošenimi evropskimi poljanami, preko katerih stopa militarizem s svojo trdo peto, na katerih pušča kapitalisten imperializem sledove svoje brezobzirne ekspanzivne sile, plava kot naravna reakcija te laži kulture visoka ideja splošne, vseobsegajoče demokracije. Demokracija nas bo vodila pri našem delu, in če smo se vziveli v njeno bistvo, ni nevarnosti, da bi zgrešili pravo pot.

Nova doba zahteva prenovljene učiteljske generacije. Človek in njegove institucije so problemi, ki stavi današnji čas na sodobne kulturne delavce. Naravoznanstvo in tehnika, oboževane vede 19. stoletja morajo izgubiti svoj božanstveni sijaj, dobrodošle so nam, v kolikor služijo človeški družbi, v kolikor se podreje pravi demokraciji kulturi. Čas, v katerem so novi tehnični izumi donášali tudi nove vrste suženjstva nad človeštvo, se mora umakniti novi dobi. Ne pozabimo: zadnji smoter vse kulture je človek; čim večje garancije nudi družba posamezniku, da razvije vse svoje individualne zmožnosti, tem višja kultura.

Ali vstrajamo še na častnem naslovu „kulturnih pionirjev“? Torej: spoznavajmo ljudsko zgodovino in njene gonilne vzmeti, družaben razvoj, dvigajmo svoj narod čuvstveno, umstveno in socialno, bomo demokracije v pravem, najčistejšem pomenu besede! To je naloga „mladih“ in „starih“. Podrobno kulturno delo med narodom, organizacija tega dela in učiteljske samozobrazbe, to je geslo, s katerim stopa slovensko učiteljsvo v novo dobo razvoja svoje organizacije. To je Janusov obraz s pogledom v bodočnost: trdna organizacija, delo starejših marljivih tovarišev in bogat zaklad izkušenj iz preteklosti so pogled nazaj. Božično delegacijsko zborovanje je sinteza obeh pogledov. V tem pomenu tvori za nas mejnik in dražnik obenem, zato ga pozdravljam v imenu „mladih in mu želim splošne sankcije v imenu „starih“.

Lokev, 18. I. 1918.

Al. Hreščak.

Vox populi — vox Dei!

Dne 6. t. m. se je zbralo ljudstvo Vipavske doline v Vipavi na velik zbor, da čuje poročilo svojega državnega poslanca dr. Lovra Pogačnika. Sprejelo je več resolucij, in zgodilo se je tekom vojne prvič v Vipavi, da je naše ljudstvo izpregovorilo glasno in odločno besedo — nam v korist. Poleg drugih resolucij, ki obsojajo izstop dr. Šusteršiča in Jankiča iz Jugoslovanskega kluba, ki pozivljajo vipavskega deželne poslanca in člana deželnega šolskega sveta, deželnega odbornika dr. Pegana, naj takoj odloči svoje mandate, ker je ubežnil v škodljivo Slovensko Kmetiško stranko, se glasi 10. resolucija doslovno tako:

„Vipavsko ljudstvo izraža najostrejšo grajo, da si hoče deželni odbor vojvodine kranjske vračunati vsoto 1,017,000 kron, ki jo je dovolila poslanska zbornica na Dunaju kot enkratno podporo slabo plačanemu ljudskošolskemu učitelstvu na Kranjskem, na račun izdanega zneska, katerega je v letu 1917. plačala kranjska dežela kot vojno podporo ljudskošolskemu učitelstvu, in je sistiral izplačevanje nadaljnjih vojnih podpor. Zbrani volilci vipavski zahtevajo, da se od poslanske zbornice ljudskošolskemu učitelstvu sklenjene vojne podpore nemudoma izplačajo in deželne podpore ne sistirajo.“

Vse učiteljsvo pozdravlja z iskrenim zadoščenjem ta ljudski glas, ki govori močito besedo za naše pravice in za naš kruh. Zbujajo se nam grenki spomini na tiste čase, ko je pozival sam dr. Šusteršič na javnem shodu učiteljsvo, naj si numerira svoje kosti, in ko je zlasti dr. Lampe razvnel razpaljene množice do smrtnega sovražstva proti učiteljsvu!

Kako drugače se glasi danes beseda, prihajajoča iz ljudske duše, ki ji ne razvema strasti demagogija in zastrupljena prav ljudskega voditelja! To je dokaz, da so bile laž in sleparstvo trditve sedaj zavrženih voditeljev S. L. S., ki so z njimi zavajali v krivo mnenje javnost, češ, ljudstvo sovraži učitelje! Pokazalo se je, da ljudstvo ne sovraži učiteljev; ampak sedaj odstavljene voditelji ljudstva so sovražili učitelje in so to sovražstvo vcepili v ljudsko dušo, kakor so z njim zastrupljali šolske oblasti — tudi deželni šolski svet! — da ni bilo čuti o učiteljih prijazne in dobre besede! Znan nam je c. kr. okrajni šolski nadzornik, ki je proti dotičnemu avstrijskemu častniku denunciral v se učiteljsvo svojega okraja, ki ni v Slomškovi Zvezi, da ni patriotsko in da ni avstrijskega mišljenja! To je tako predrzna in tako nevarna trditev uradne osebe, da se je le taktu in uvidenosti onega častnika zahvaliti, da ni prišlo do nesreče, kakršno je tisti nadzornik želel našim tovarišem! Nikjer na svetu bi ne mogel več biti tak denunciant javni funkcionar; samo na Kranjskem ima še zasliombo tam, kjer režejo naš kruh — sedaj pač v takih odmerkih, da nas, naše žene in naše otroke spravijo s sveta — brez vislic.

Vipavska resolucija vsebuje vso materialno grozo, ki nas in naše rodovine stiska danes za grlo. Treba je poznati moč, ki bi se jim ne omečalo srce, četudi bi jim ljudska kri buizgala v lica! V deželnem odboru sede Šusteršičevi privrženci: Lampe Pegan in Zajc — zadnji s šolskim referatom v tržni lopi! V dež. šol. svetu zastopajo deželni odbor Lampe, Pegan, Jaklič in Dr. mastja, ravnatelj slov. trg. šole. Poleg njih sedi Jakličev tajnik v „Slomškovi Zvezi“, učitelj Adolf Sadar, ki ga je kot „zastopnika učiteljsva“ predlagal tjaka — deželni odbor! Cerkev zastopata kanonika Lesar in Kržič, ki je pa sedaj bolan in hodi namesto njega na seje dež. šol. sveta katehet dr. Levičnik. In to so tiste roke, ki drže našo usodo na uzi: v deželnem odboru tri, v deželnem šol. svetu 7, a kakor bi vseh deset zraslo iz Šusteršičevega telesa! Javna tajnost je tudi, da je deželni šol. nadzornik dr. Opeka na Šusteršičevi strani. Če naposled premis-

limo, kdo je referent v dež. šol. svetu, komu je deželni predsednik dal polnomočje v tej prevažni korporaciji, če se nam obrnejo oči na nemško-nacionalnega plemiča, dvornega svetnika Kalteneggerja, ki celo učitelje s fronte sprejema kakor berače zunaj na hodniku — potem vemo, koliko nam je ura bila!

V resnici — vse, kar nam je sovražnega, to ima svoje zavetje v deželnem odboru in deželnem šolskem svetu! In nikjer ni energične roke, nikjer človeško čutečega srca, da bi napravila konec temu nevzdviženemu položaju! Ako bi imeli na čelu kranjske vlade energičnega moža, bi razpodil to družbo, da bi samo žalostni spomini ostali za njo. A sedaj vladajo kranjsko deželo in kranjsko učiteljsvo možje, ki nimajo nikogar za seboj — nobene stranke, nobene uglednega in spoštovanega moža. To je tak unikum, da nima svet enakega! A mi moramo zaradi teh par mož in zaradi neodločnosti deželnega predsednika trpeti stranske duševne in telesne muke, da nam že obup lega na trezno misel! Glad se je razšopiril po naših rodovinah v vsej svoji grozi! Ni kruha, ni obleke, ni denarja! Ne! Denar je, naš denar, pa nam ga ne dajo!

Za ta nepopisno strašni položaj delamo odgovorno deželno vladu, delamo odgovornega deželnega predsednika! Doslej smo prosili; sedaj zahtevamo v interesu svoje in svojcev ogrožene eksistence, da grof Attems nemudoma in neizprosno poseže vmes in napravi konec tej krvavi drami kranjskega učiteljsva! Sicer bo pisala zgodovina: Ko je bil grof Attems deželni predsednik na Kranjskem, je kranjsko učiteljsvo umiralo od gladi!

Pozivljamo Jugoslovanski kdub, naj osvetli te kanibalske razmere v državnem zboru! Ako pa govori kranjsko učiteljsvo o štrajku, se mi ne čutimo pozvane, da bi ga odvrčali od dejanja, ki ga vanje sili izstradano telo in do smrti užaljena duša! Kulturni škandal naše dobe mora imeti tudi svojo krono!

Namesto da v deželnem šolskem svetu tratijo čas z naročenimi inspekcijskimi poročili in z odlikovalnimi predlogi uboge osebe ljubljanskega šolskega nadzornika, naj bi se rajši resno pečali z vprašanjem, kako naj kranjsko učiteljsvo živi, ako mu jemljemo še to malo kruha, kar ga je imelo, in ako mu ne dajo tega, kar mu je država namenila! Gorje njemu, ki si služi odlikovanja na solzah in krivici svojega bližnjega!

Demokratski duh, ki se razliva vsepovsod v močnejših valovih, razlomi tudi vseh sedem pečatov na vratih deželnega odbora in deželne vlade. To je le vprašanje časa! Demokratski duh zdrobi lončene paše in njih lakaje, pomeče izza zelenih miz sovnestične birokrate in stare plemiče in napravi prostor modernim živim ljudem, ki imajo smisel za obče koristi in srce za vse ljudi — za brate po krvi jeziku in mišljenju!

Naprej — v boj za staro pravdo! —

J. PAHOR:

O reformi šolstva.

(Nadaljevanje.)

O kmetijskih, trgovskih, obrtno-nadaljevalnih šolah ni treba posebe govoriti. Ker so nastale v novejšem času in iz dejanskih potreb, je tudi pouk v njih praktično in ob enem individualno urejen. Prav tako bo gotovo tudi s kmetijskimi tečaji, ki bodo imeli določne učne smotre pred seboj.

Drugače je s sedanjo ljudsko šolo. Sicer gredo mnenja o njej še najmanj narazen, vendar vidimo, da vzleče temu preživlja prav v tekočem stoletju mnogo novosti. Marsikatero novo načelo je dobro, pa mora radi formalizma o pouku zopet izginiti, ne da bi obrodilo pravih sadov; marsikrat se tudi princip, ki je sam na sebi zdrav, potvori tako, da izgubi učitelj njegovo bistvenost iz oči. Naj navedem le gibanje za umetnostno vzgojo in stezosledstvo. Prvo se ni moglo v ljudski šoli prav razviti, ker je bilo omejeno le na risarski pouk kot tak, brez pravih sredstev, brez smotrene uredbe in brez praktičnih ozirrov; stezosledstvo pa se pojmuje pri nas preveč v državnoorganizatornem in premalo v družbenem smislu, da bodi namreč vir ljudskega zdravja. Navesti bi mogel še drugih primerov, a naj zadošča ugotovitev, da gredo nova prizadevanja le vse preveč kakor nekaka poskušnja mimo šole, brez sistema in zato tudi brez pravih koristi. Nedvomno je, da zgolj eksperimentiranje ne more pustiti trajnih posledic. Dokazuje nam pa, da ljudska šola ne bo mogla več ostati tam, kamor je bila postavljena z zakonom l. 1869 (oz. z novelo l. 1886).

Vendar je svrha ljudske šole izven razpravljanja. Prejokoslavje ostane resnica, da mora oskrbeti osnovna šola posamičniku zadostnega osnovnega znanja in spretnosti, kakor tudi osnove morale kot

članu družbe in države. Le kako naj se to vrši, je mogoče pretresati.

Pred vsem z načelom praktičnosti. Kako naj se v osnovni šoli uredi pouk, da bo budil čim najbolj praktični čut, to je veliko poglavje, ki ga bo moralo vse učiteljsvo rešiti skupno. Prav tu naj bi govorilo svojo odločilno besedo o reformi šolstva. Zdi se mi, da bi bilo dvojje. Prvič: temelje pouka spremeniti in izvesti dosledno kolikor možno koncentrično, drugič: vzgojo kot tako izločiti in skrbeti, da bo vzgojnost vseboval pouk sam, s svojo smiseljnostjo in sorodnostjo z življenjem. Ne smemo pozabiti, da v ničemer človek tako ne razvija svojih telesnih, duševnih in uravnih sposobnosti kakor v delu. Na ta način pa se zadosti tudi načelu o samorazvoju, kolikor pride že v osnovni šoli v poštev: praktični pouk izključuje že sam vsako nasilstvo na učencu, zbujajo zanimanje, podžiga podjetnost in določa smer gojenčeve samodejavnosti. Le če bo otrok v pouku povsod sam iskal, preizkušal in se prepričeval, če bo mislil o koristnosti, napel vse svoje sile v dilemi ter se samostojno odločal, bo mož kečaj s tvorno roko, iniciativno posegal v življenje, oblikoval lastno usodo in koristil svoji okolici. Le tako vzgojen mož bo sledil snovanju javnosti, ker bo jasno videl vse krog sebe. Ne pozablajmo, da vladajo svet jasne in praktične ideje, ki se dajo uresničiti.

Priznajmo, današnja šola se omalovažuje. Odkod to? Predvsem odtod, ker zaradi nepraktičnosti pouka mladina ne more dobiti vpogleda v vrednost tega, kar se uči. V pomen znanja. Zato tudi v prihodnosti navadno ničesar več prostovoljno ne stori za razširjenje svoje nazobrazbe. Poznam stavbnega podjetnika, ki je napadal šolo, češ, da nima ničesar od nje, in da si je le v lastnim trudom priboril svoje znanje. Taka trditve ni brez vse resnice: na Angleškem odhaja odgojenec iz šole prepričan, da se mora še vsega in posebnost čitanja učiti z vsotopom v praktično življenje. In menda se nikjer drugje taka množina knjig in revij ne prečita, kakor ravno pri njih, medtem ko jim služi častnik le malo in samo v informacije.

Tudi pri nas bo moralo prodreti, da koristi le ono, kar je polna last in ima praktično vrednost. J. J. Rousseaujeva trditev o nčencu, ki ve za najoddaljenejšo kontinente sveta, a ne zna najti poti iz Pariza v predmestje St. Denis, velja pri nas čez 150 let še vedno. Otroku, ki sam ni meril, tudi vse znanje umetnih računov s tisočinkami, milijonkami metra ne bo prav koristilo, če nima posebnega, lastnega daru za izkoriščanje teoretičnih naukov. Če ni preizkušal n. pr. a in ha na prostem, si ju tudi ne bo znal prav predstavljati: ostala mu bosta zgolj šolska pojma. Isto je s pismenostjo. Tudi najlepša pisava ne zaleže mnogo, če si učene naposled ne zna prav pomagati pri navadni dopisnici. Sicer se onika narodov meri po analfabetih, vem pa iz mnogih izkušenj, kako malo imajo ljudje od svojega znanja v pisanju in tudi čitanju le radi dejstva, ker naučenega izkoriščati ne razumejo. In kaj šele s praktično uporabo realij!

Lahko trdimo, da je šola s svojim učnim sistemom dosegla mnogokrat prav nasprotni uspeh: omrzila je delo in vzgojila zajedalce, ki z nerealnimi posli izkoriščajo poštene, delavne ude družbe. To tem lažje, ker ustvarja kapitalistično gospodarstvo ugodna tla sličnim nezdravim odnosom. Že v ljudski, posebno pa še v srednji šoli imamo vse preveč učencev, ki predobro vedo, da se lahko odtežajo nele vsakemu telesnemu, temveč tudi duševnemu delu, ker jim to dovoljujejo razmere, ki v njih žive. Dolžnost države je, da take pojave onemogoča z modrim šolstvom, da onemogoča posebno ono luknjičavo polizobrazbo, ki jo srečujemo pri vsakem koraku in ki napravlja toliko škode v življenju.

Se nekaj bi moralo imeti naše šolstvo: pečat naših razmer. Sicer izhaja to že iz načela o praktičnosti, vendar podčrtam še posebe. Že v osnovni šoli je tolikokrat potreba, da se nese pouk ven iz magnetnih igel pod širokim nebom, da vidi erozivno silo vode v hudourni strugi itd.; nič manj važno ni, da srednja šola te osnovne izsledke razširi z resničnim opazovanjem in preizkušanjem, da naposled povzame dejstva in ugotovi splošno veljavne resnice in zakone. Kakor se uči Anglež v svojih podjetjih, v muzejih, v svojem parlamentu in v kolonijah, tako bo moral tudi naš razumnik prepotovati in spoznati našo zemljo, če bo hotel dobiti jasnih in praktičnih idej, vkorenjenih v življenjskih razmerah, da z njih pomočjo vodi snovanje ljudstva in poveča blagostanje in kulturnost naroda. Naše šolstvo bo moralo iti vzporedno pot, da bo kedaj res bistveno odgovarjalo našim potrebam.

Praktična pot vodi vedno iz posebnega v splošno, toda kar je resnično naše